

ВІДГУК

офіційного рецензента

на дисертаційну роботу

«Проблеми та методи реставрації зруйнованих під час війни об'єктів

культурної спадщини»,

здобувача ступеня доктора філософії

Молочка Віталія Олександровича

з галузі знань 19 – Архітектура та будівництво

за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування

Аналіз дисертації Віталія Молочка «Проблеми та методи реставрації зруйнованих під час війни об'єктів культурної спадщини» засвідчив актуальність теми дослідження, довів обґрунтованість отриманих висновків і результатів проведеного дослідження, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки наукового рівня дисертації.

Актуальність теми дисертації.

Слід зазначити, що тема дисертації Віталія МОЛОЧКА відповідає урядовій лінії Україні, спрямованій на збереження з подальшим відновленням зруйнованих об'єктів культурної спадщини України. Тому задачі, які поставив перед собою здобувач, якраз і спрямовані на систематизацію даних про руйнування по областях і на основі аналізу існуючого стану розроблення шляхів оптимізації процесу відбудови і реставрації зруйнованих і пошкоджених об'єктів культурної спадщини.

Тема наукового дослідження пов'язана з такими пам'яткоохоронними і реставраційними документами, як Венеційська хартія 1964 року, Паризька конвенція про захист всесвітньої і природної спадщини 1972 року, Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи 1985 року, Вашингтонська міжнародна хартія з охорони історичних міст 1987 року, Декларація про збереження історичних міських ландшафтів 1992 року, Конвенція про охорону і заохочення форм культурного самовираження 2005 року, Міжнародна конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини 2006 року.

Дослідження базується на таких правових документах, як Закони України «Про архітектурну діяльність», «Про охорону культурної спадщини», «Про регулювання містобудівної діяльності», на постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Списку історичних населених місць України», «Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць», і проекті «Концепції національної політики щодо збереження культурної спадщини в Україні», ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016 «Настанова щодо обстеження будівель та споруд для

визначення та оцінки їх технічного стану», ДБН В.1.2-6:2021 «Механічний опір та стійкість», Постанова КМУ № 257 від 12 квітня 2017 року. Порядок проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва.

Віталій Молочко проаналізував і систематизував дані по руйнуваннях в областях, визначив характер руйнувань по вибраних відомих об'єктах в різних областях України і на прикладах вибраних об'єктів показав, як можна організувати процес відтворення на основі системного методу.

Дисертація має одночасно теоретичне і практичне значення. Логічно визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, завдання дослідження повністю розкрито в тексті в трьох розділах роботи. Текстова частина доповнена великою кількістю візуального матеріалу, виконаного на високому рівні.

Результати дослідження висвітлено в наукових публікаціях, серед яких статті у наукових фахових виданнях України та у періодичних наукових іноземних фахових виданнях, і в тому числі, індексованих; апробовані на міжнародних конференціях. Про високий рівень обізнаності з темою свідчить велика кількість наукових контактів з міністерством культури і інформаційної політики України, з світовими пам'яткоохоронними організаціями ЮНЕСКО і ІКОМОС, а також безпосередня діяльність здобувача в інституті «Відродження».

Новаторством роботи є застосування системного підходу, який дозволив розглядати пам'яткоохоронну галузь як складну систему з прямими і зворотніми зв'язками між складовими елементами і на цій основі створити експертні системи, які стосуються функціонування галузі в умовах війни і підготовки потрібних фахівців.

Об'єктом дослідження є зруйновані під час війни об'єкти культурної спадщини.

Предметом дослідження є проблеми та методи реставрації зруйнованих під час війни об'єктів культурної спадщини.

Мета дослідження: визначити масштаби втрат об'єктів культурної спадщини внаслідок російсько-української війни і на основі дослідження вітчизняного і європейського досвіду післявоєнної відбудови розробити на основі системно-структурного підходу експертні системи сфери охорони культурної спадщини і підготовки профільних кадрів реставрації під егідою ЮНЕСКО та інформаційну модель процесу підготовки профільних кадрів реставрації.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати проблеми культурної спадщини часів російсько-української війни і їх наслідки;
- визначити характер пошкоджень і руйнувань від сучасних видів озброєння;

- провести підрахунок пошкоджених і зруйнованих об'єктів згідно хронології, територіального розташування по окремих областях та характеру пошкоджень;

- розробити на основі системно-структурного підходу експертні системи сфери охорони культурної спадщини і підготовки профільних кадрів реставрації під егідою ЮНЕСКО та інформаційну модель процесу підготовки профільних кадрів реставрації.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Вперше:

- проведено підрахунок пошкоджених і зруйнованих об'єктів згідно хронології, територіального розташування по окремих областях та характеру пошкоджень;

- розроблено на основі системно-структурного підходу експертні системи сфери охорони культурної спадщини і підготовки профільних кадрів реставрації під егідою ЮНЕСКО та інформаційну модель процесу підготовки профільних кадрів реставрації.

Удосконалено:

- визначення характеру пошкоджень і руйнувань від сучасних видів озброєння;

Отримало подальший розвиток:

- характеристики проблем культурної спадщини часів російсько-української війни і їх наслідки;

Позитивним враженням від дисертації є опрацьована автором джерельна база, враховуючи нестачу відповідних наукових джерел і обмеженість доступу до інформації щодо обсягів руйнувань в часи війни.

Дисертація виконана Віталієм Молочко у Київському національному університеті будівництва і архітектури на кафедрі Основ архітектури і архітектурного проектування.

Доведено, що здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Віталія Молочка повністю відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341, що зазначено у п. 5 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої

освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Наукова праця «Проблеми та методи реставрації зруйнованих під час війни об'єктів культурної спадщини», є результатом самостійної праці Віталія Молочка і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень.

Підтверджено перевіркою на антиплагіат, що використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Дисертація має традиційну для дисертацій докторів філософії структуру і складається з анотацій, словника спеціальних термінів, вступу, трьох розділів з висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Дисертація за змістом відповідає спеціальності 191 – Архітектура та містобудування (галузь знань 19 – Архітектура та будівництво).

У вступі сформульовано і окреслено актуальність теми дослідження, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризував мету і завдання дослідження, наукову новизну та практичну цінність роботи, результати апробації дисертації в статтях і на конференціях.

В першому розділі «**Руйнування культурної спадщини в часи війни і досвід її збереження і відновлення**» проаналізовано загальні питання, пов'язані з проблемами збереження пам'яток архітектури та містобудування, визначено існуючу в Україні законодавчу базу в сфері охорони і реставрації і існуючі недоліки в цій сфері, особливу увагу звернуто на долю культурної спадщини в часи війни, коли докорінно змінюються основні чинники руйнування об'єктів і на перший план виходять руйнування, спричинені різними типами зброї.

В другому розділі «**Методи дослідження пошкоджень об'єктів культурної спадщини**» розроблено методичні основи проведення дослідження, зокрема, запропоновано вибір методів для обстеження і фіксації пошкоджень і руйнувань об'єктів культурної спадщини і системний підхід, який дозволить оптимізувати процес післявоєнного відновлення.

Було створено експертну систему сфери охорони культурної спадщини з урахуванням реалій російсько-української війни. В графічній формі було виявлено основні складові системи і структурні зв'язки між ними, аби визначити наслідки і причини проблем, що виникли в сфері культурної спадщини і окреслити шляхи їх подолання. Така ж експертна система була створена для підготовки фахівців в сфері реставрації, створена у співпраці з ЮНЕСКО і Міністерством культури і інформаційної політики України.

За таким саме принципом була розроблена в графічній формі за методом системно-структурного аналізу схема інформаційної моделі профільної підготовки

фахівців - експертів об'єктів культурної спадщини.

В третьому розділі «Рекомендації і системи оцінки втрат культурної спадщини» систематизовано втрати об'єктів культурної спадщини України за період повномасштабної російсько-української війни, починаючи з лютого 2022 року, проаналізовано і систематизовано дані по специфіці пошкоджень в часи війни і на основі існуючої джерельної бази і власних матеріалів обстежень пошкоджених об'єктів запропоновано, як саме створити програму підготовки фахівців-експертів в сфері реставрації культурної спадщини на основі системного підходу.

Серед сукупності отриманих автором висновків варто зазначити найбільш значущі, на наш погляд.

1. Підрахунок кількості пошкоджених об'єктів по 17 областях доводить, що найбільша їх кількість в Харківській (307), Херсонській (150), Донецькій (125), Одеській (116), областях. Отже, основні зусилля з відновлення мають зосередити саме по цих регіонах (рис.4.2, 4.3).

Підрахунок пошкоджень об'єктів з різним статусом охорони засвідчив, що найбільша кількість постраждалих об'єктів – це пам'ятки місцевого значення.

2. . На основі методу системно-структурного аналізу розроблено експертну систему сфери охорони культурної спадщини з урахуванням проблем російсько-української війни, де в графічній формі представлено основні складові пам'яткоохоронної сфери і структурні зв'язки між ними, що дозволяє визначити наслідки і причини проблем, що виникли в сфері культурної спадщини і окреслити шляхи їх подолання.

Така ж експертна система була створена для підготовки фахівців в сфері реставрації, створена у співпраці з ЮНЕСКО і Міністерством культури і інформаційної політики України. В ній визначено основні проблеми галузі, їх наслідки, причини проблем, запропоновано способи їх вирішення.

Розроблено в графічній формі схему інформаційної моделі профільної підготовки реставраторів, де етапи розділялись на окремі ієрархічні рівні. Ця модель найбільш наочна у випадку об'єкта архітектури, однак вона може бути застосована і для представлення у графічному алгоритмічному вигляді пропоновану профільну підготовку кадрів.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою. Зміст викладений логічно, грамотно, зрозумілою науковою мовою з правильним використанням специфічної термінології.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Результати досліджень, які викладені в дисертації, були представлені на 9 наукових конференціях і семінарах, з них 7 – міжнародних, 2 – всеукраїнських.

Результати дисертації були опубліковані в 5 наукових працях: в фахових наукових виданнях України – 2 одноосібні статті, в іноземних фахових виданнях, які входять до наукометричної бази SCOPUS та Web of science – 1 стаття у співавторстві, 2 тези наукових доповідей, з них 1 у співавторстві.

Зазначимо, що наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача та відповідають вимогам п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання до дисертаційної роботи.

1. Більша частина фотографій з фондів Обласних військових адміністрацій. Чи Ви безпосередньо бачили ці зруйновані об'єкти?

2. В тексті було б бажано підкреслити, в обстеженнях яких пошкоджених об'єктів Ви приймали безпосередню участь, а по яких це проаналізовані Вами дані військових адміністрацій.

3. В тексті в першому розділі було б бажано пояснити, чому представлено фотофіксацію саме цих об'єктів і який охоронний статус вони мають.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Віталія Олександровича Молочка «Проблеми та методи реставрації зруйнованих під час війни об'єктів культурної спадщини» вирішує важливу народно-господарчу задачу відродження зруйнованої війною об'єктів культурної спадщини. Дисертація виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 19 – Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що

передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Все сказане дозволяє зробити висновок, що дисертація Віталія Молочка «Проблеми та методи реставрації зруйнованих під час війни об'єктів культурної спадщини», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування, є завершеною, самостійно виконаною роботою, містить значну наукову новизну та практичну цінність і є особливо актуальною для післявоєнної відбудови культурної спадщини України. Дисертація відповідає паспорту спеціальності та вимогам МОН України, що викладені в «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Віталій Олександрович Молочко, заслуговує присвоєння йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Офіційний рецензент:

Кандидат архітектури, доцент
Кафедри теорії архітектури
Київського національного університету
Будівництва і архітектури

Ю.О.Хараборська

Підпис кандидата архітектури, доцента Ю.О.Хараборської засвідчую

Нагатилив відділу кадрів

